

Peyvəndləmə: dinamika müsbətə doğru dur

Dünyanın bütün həkimləri koronavirusa qarşı ən effektiv üsul kimi vaksinasıyanı seçiblər

Hər hansı xəstəliyin müalicəsi, əlbəttə, ilk növbədə həkimin müayinə və diaqnozundan çox asılıdır. Hələ də dünyanı vahimə içərisində saxlayan koronavirusun da müalicəsi, təbii ki, onun profilaktikasıdan başlayır. Dünya səhiyyəsinin son nailiyyətlərini nəzərə alsaq, bu virusa yoluxmanın qarşısının alınması ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlərin mühüm əhəmiyyətini diqqətdən qaçırmamalıyıq.

Koronavirusa yoluxaraq dünyasını dəyişənlərin müxtəlif yaş qruplarına aid olması ilə bağlı Çinin Xəstəliklərə Nəzarət və Müdafiə Mərkəzinin yaydığı statistikaya nəzər salsaq görərik ki, ilk yoluxmalar dövründə bu bəladan həyatını itirənlərin 2,8 faizi kişilər, 1,7 faizi isə qadınlar olub. Virusə yoluxanların 80 yaşdan yuxarı risk qrupuna daxil olanları da az deyildi.

Lakin bu rəqəmlər COVID-19 virusunun yayılmasının ilkin mərhələsində əldə edilən göstəricilər idi. Bu gün isə virus, hətta məktəbyaşlıları da eyni dərəcədə yaxalayır və ağırlaşdırır. Buna görə vacib hesab edilən istər profilaktik, istərsə də digər mühüm tədbirlər diqqət mərkəzində saxlanılır.

Peyvəndləmə: dinamika müsbətə doğru

Dünyanın bütün həkimləri koronavirusa qarşı ən effektiv üsul kimi vaksinasiyanı seçiblər

Əvvəli 1-ci səh.

Dünyada koronavirusa yoluxanların sayı narahatlıq yaratsa da, vaksinin artıq tapılması və əlyetən olması, peyvəndləmə prosesinə qoşulanların durmadan artması, ümumi qaydalara ciddi əməl edilməsi imkan verir deyək ki, vəziyyət heç də təhlükəli həddi aşmayıb. Qarşılanan profilaktik tədbirlər koronavirusun ömrünü qısaltmaq baxımından mühüm kampaniya halını almaqdadır.

Mütəxəssisləri narahat edən ən vacib problemlərdən biri

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının yaydığı məlumatda deyilir ki, Antarktidadan başqa, bütün qitələrə yayılmış virusdan xilas yolları hələ də araşdırılmaqdadır. Nəticə əldə olunmasına baxmayaraq, onun mutasiyaya uğrayaraq yaratdığı yeni ştammları ilə "hücuma keçməsi" nəzərdən kənar qalmasını tələb edir.

Koronavirus infeksiyasının müxtəlif yeni ştammlarının yoluxduruculuq dərəcəsi də bu sahənin mütəxəssislərini ciddi narahat edən vacib problemlərdən biridir. Belə ki, virusa qarşı peyvəndlənmənin daha geniş əraziləri, belə deyək, coğrafi məkanları əhatə etdiyi bir vaxt-

İmmun pozğunluğu və COVID-19 zamanı hamiləlik riskləri

"Zvezda" TV-yə açıqlamasında həkim onu da bildirib ki, koronavirusa qarşı peyvənddən sonra bir çox insanlarda suallar yaranır: "...Məsələn, vaksinasiyadan sonra karantin qaydalarına yenə də ciddi surətdə riayət etmək lazımdır, peyvənd almamış insanlarla ünsiyyətdə olmaq təhlükəlidir, vaksinasiyadan sonra insan bu virusa yoluxa bilərmi?"

rən fizioloji dəyişikliklər virus infeksiyasının daha bir gedişatına şərait yaradır. Yüksək risk qrupuna daxildir: hamilənin yaşının 35-dən, BCİ-nin 25-dən çox, eləcə də hamiləlikdən öncə somatik xəstəliklərin olması, arterial hipertenziya, şəkərli diabet, iş şəraiti, səhiyyə sistemində çalışma, digər sosial məşğuliyyətlər, transmissiya yolları...

COVID-19 hamilələrin 74, doğuşa qəbul olunub və testi pozitiv olanların isə 86 faizi asimptomatikdir. Əsas simptomları isə bunlardır: öskürək-41, qızdırma-40, dispnoye-23, mialgiya-19, qoxunun itməsi-14, diareya-8 faiz. Hamiləliyin postnatal vəziyyətin inkişafına təsiri hələ aydın deyil, müalicəsi individualdır, xəstəliyin dərəcəsinə asılı olaraq aparılır.

Risklər: peyvəndli biri viruslu xəstə ilə ünsiyyətdə olarsa...

Həkim onu da qeyd edir ki, ümumiyyətlə, peyvənd almış insanlar özlerini necə qorumaq, hansı qaydalara riayət etməlidir sualı bu gün əksəriyyəti ciddi düşündürür. "Həmin insanlar da virusa yoluxa bilər, lakin xəstəliyi ağırlaşmalar olmadan, fəsadsız keçirirlər. Mütəxəssislərin fikirləri biz həkimlərin marağına daha çox səbəb olur. Bildirilir ki, peyvənd almış insan bir ay ərzində viruslu xəstə ilə ünsiyyətdə olarsa, yoluxa bilər, ancaq bu zaman o, xəstəliyi daha yüngül keçirəcək, lakin ağırlaşmalar və ölüm istisna olunur. Koronavirus infeksiyasına qarşı vaksin vurulduqdan sonra mütləq profilaktik tədbirlərə riayət olunmalıdır. COVID-19-a yoluxmamaq üçün kütləvi tədbirlərdən uzaq olmaq lazımdır. Gigiyenik qaydalara ciddi riayət etmək unudulmamalıdır. Bunlarla yanaşı, maska taxmağı və əlləri tez-tez yuyulmasını gündəlik həyat tərzinə kimi qəbul etmək, sosial məsafə saxlamaq çox vacibdir.

Peyvənd olunduqdan sonra 3 gün ərzində hamam və saunalardan imtina etmək lazımdır. Həmçinin fiziki yüklənmələrdən, psixoloji gərginlikdən, eyni zamanda alkoqollu içkilərdən uzaq olmaq mütləqdir. Əlbəttə, peyvənddən sonra bir qədər dincəlmək hər kəs üçün müəndür".

Həkimin fikrincə, vaksinasiyadan sonra qida rasionuna da diqqət etmək zəruridir: "Çalışmaq lazımdır ki, orqanizmdə D vitamini səviyyəsi kifayət qədər olsun. Buna görə də zülal tərkibli məhsullar qəbul edilməlidir. Bura daha çox ət, balıq və yumurta aiddir. Fikir verilməlidir ki, qida rasionunda bu qidalar və digər vitaminlə zəngin məhsullar olsun.

Həmçinin soyuqlamaq, çox istidə olmaq, stress yaşamaq da koronavirusun fəsadlara gətirib çıxara biləcəyi hallardan hesab edilir. Həmçinin allergiyanız olan məhsulları qəbul etməyin".

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU,
"Azərbaycan"

da yoluxma şkalasındakı rəqəmlərin həyəcan təbili çalması diqqətdən yayınmır. Buna görə də virusun müxtəlif ştammlarının peyda olması ilə bağlı aparılan tədqiqatlara daha çox fikir verilməyə təşviqat.

Tədqiqatların müəlliflərindən biri Təl-Əviv Universitetinin Sakler adına Tibb fakültəsinin kliniki mikrobiologiya və immunologiya kafedrasının professoru A.Munitsdir. O, bu barədə fikirlərini açıqlayarkən xüsusi vurğulayıb ki, onlar üç müxtəlif sahəni testləşdirən dəstdən istifadə edirlər. Britaniya variantında həmçinin "B1.1.7" kimi tanınan ştammda S geni mutasiya nəticəsində pozulub. Buna görə də hətta genetik ardıcılıq olmadan belə variantın yayılmasını izləməyi bacarıblar. Laboratoriya məlumatları Britaniya variantının çox sürətlə yayılmasını göstərir: "2020-ci il dekabrın 24-də müsbət nəticələrin edilib. Cəmi 6 həftədən sonra, daha dəqiq desək, bu ilin yanvarında həmin variant İsraildə COVID-19 yoluxmalarının 90 faizinə səbəb olub. Hazırkı göstərici təxminən 99,5 faizdir. Bu kəskin artımı izah etmək üçün biz SARS-CoV-2 virusunun R ədədini Britaniya variantının R ədədi ilə müqayisə etdik. Başqa sözlə, hansısa variantla sahib hər bir insanda orta hesabla neçə nəfər yoluxa bilər sualına cavab axtarırdıq. Məlum oldu ki, Britaniya variantı 45 faiz, yeni təxminən 1,5 dəfə daha çox yoluxucudur".

Bunlarla yanaşı, vaksinasiya prosesində də müəyyən məsələlərin ortaya çıxması koronavirusun vaxtında cilovlanmasına əngəl törədir, yaxud yoluxmanın qarşısını alınmasında problemlər yaradır. Elə xəstəlik daşıyıcıları var ki, onlar vaksinasiya prosesindən kənar qalırlar. Belə xəstəliklərdən biri xroniki allergiyadır. Allergiyanın kəskinləşməsi zamanı xəstə koronavirusa qarşı peyvənd oluna bilməz. Rusiyalı immunoloq Nadejda Loqinina da məhz bu barədə fikirlərini bölüşərkən qeyd edib ki, peyvənd yalnız sabet remisya dövründə, bədəndə patoloji proseslər olmadığı zaman edilə bilər: "Allergiya halında ödem istənilən orqanda və istənilən toxumada lokallaşdırıla bilər. Mədə-bağırsaq traktının, yuxarı tənəffüs yollarının, ağciyər və beyin toxumasının ödəyi yaşamaq olmaz. Bunlar peyvənd üçün ciddi əks-göstəriş olan xroniki xəstəliklərdir.

Bilmək lazımdır ki, vaksin insanı infeksiyadan 100 faiz qoruması da, hələlik bütün dünya həkimləri koronavirusa qarşı ən effektiv üsul kimi onu seçib".

Səhədiyyə Ərəbistanşerin Dammam şəhərində fəaliyyət göstərən "Ana və Uşaq" ("Maternity and Children") klinikasının mama-ginekoloq həkimi Xatirə Həsənova isə anaların və uşaqların bu virusa yoluxmasının qarşısını alınması ilə bağlı tövsiyələrini belə bölüşür: "Əslində, geniş mövzudur, lakin immunitet pozğunluğu və COVID-19 zamanı hamiləlik riskləri haqqında bəzi məlumatları bilmək çox önəmlidir. Hamilə qadının orqanizmində, xüsusilə ürək-damar, tənəffüs və immunitetində baş ve-

